

Boek van de maand

Wil God of wil ik?

H. Drost

Waar zit je eigenlijk mee?

Ketters zijn vaak helemaal niet van die beroerde mensen. Ze hebben ook lang niet altijd zulke verkeerde bedoelingen. Mensen als Pelagius en Erasmus maakten zich bezorgd dat er van een leven voor God niets meer zou terechtkomen als je zegt dat de mens geen vrije wil heeft. Weer anderen hebben hart voor de wereld en liefde voor alle mensen die verloren dreigen te gaan. Ze willen die liefde van God uitstralen en zeggen tegen ieder mens dat God van hem of haar houdt.

Wanneer je let op iemands bedoelingen, voorkom je dat je iemand zo neerzet dat hij of zij zich er helemaal niet meer in herkent. Als je bijvoorbeeld zegt dat Pelagius God van zijn eer berooft omdat hij vindt dat de mens nog heel wat kan, is dat wel waar. Alleen: zeg zo iets alleen als je ook zegt dat het hem juist ging om de eer van God in een heilig leven. Daar ging het Erasmus ook om.

Er zijn veel goede bedoelingen, maar de vraag is natuurlijk of het volgens de Bijbel is. Dit boek van Sproul is een goede hulp om eens wat dieper op die zaken in te gaan. Je voorkomt dan dat je over iemands goede bedoelingen praat zonder nog erbij stil te staan wat zijn beweringen betekenen. Dat gebeurt in onze tijd snel vanuit gemakzucht: ‘Wat oordeel je toch? Iemand bedoelt het toch goed?’

Dit boek onderzoekt de verhouding tussen de erfzonde en de menselijke vrije wil. De manier waarop de inhoud van de hoofdstukken wordt samengevat is op zich al leerzaam:

Hoofdstuk 1	we zijn in staat te gehoorzamen	Pelagius
Hoofdstuk 2	we zijn onmachtig te gehoorzamen	Augustinus
Hoofdstuk 3	we zijn in staat mee te werken	semipelagianen
Hoofdstuk 4	we zijn gevangen in de zonde	Luther
Hoofdstuk 5	wij zijn vrijwillige slaven	Calvijn
Hoofdstuk 6	wij zijn vrij om te geloven	Arminius
Hoofdstuk 7	we zijn geneigd tot de zonde	Jonathan Edwards
Hoofdstuk 8	we zijn niet van nature verdorven	Charles G. Finney

Sproul heeft de gave om dingen helder uit te leggen. Hij onderzoekt de verhouding tussen de erfzonde en de menselijke vrije wil. Het is geen gemakkelijk, maar wel een leerzaam boek. Je ziet (weer) hoe de zaken met elkaar in verband staan. Wie de erfzonde afzwakt en het menselijk kunnen oppoetst, is bezig het goud van Gods genade te verduisteren. Er is verband tussen de (erf)zonde, de (vrije of gebonden) wil en de (onweerstaanbare) genade.

Citaat

‘Wij gehoorzamen God zeker met onze wil, maar het is met een wil die Hij in ons heeft gevormd’, Calvijn (Sproul, p. 89).

Gods eer

Is het wel nodig om je zo druk te maken over deze wat ingewikkelde materie?

In dit boek wordt uitgelegd waarom iemand als Luther zich verdiepte in deze zaak. Erasmus schreef wel over de vrije wil, maar gaf tegelijk aan dat we ons er niet zo druk over moeten maken. Dat irriteerde Luther nogal. Hij schreef een boek over de vrije wil, dat vier keer zo dik was als dat van Erasmus. Hij gaf zich zoveel moeite omdat het om niets minder gaat dan om de eer van God.

Het punt van de (on)vrije wil heeft alles te maken met de wil van God. Je kunt het simpel zo zeggen: gebeurt wat God wil of gebeurt wat de mens wil? Als gebeurt wat de mens wil, dan gebeurt niet wat God wil. Dan heeft de mens het voor het zeggen. Dan is God niet meer almachtig. Dan doet zijn wijsheid er ook niet zoveel meer toe. Kortom: het gaat om God zelf, om zijn eer.

Houvast onder mijn zwakke geloof

Dat gebeurt wat God wil, heeft niet alleen te maken met Gods eer maar ook met ons geloof. Want als je ontkent dat wat God wil, gebeurt, heb je een probleem. Je geloof rust namelijk op wat God gezegd heeft. Zijn beloften zijn de bodem van je geloof.

Het punt is of God ook kan doorzetten wat Hij beloofde. Kan Hij wat Hij wil? Luther stelde dat je het punt of God alles van tevoren weet (en wil), niet maar moet laten zitten zoals Erasmus suggereerde. Want als je daar niet helder in bent 'wordt het christelijk geloof geheel verwoest ... en de beloften van God en het Evangelie vallen op de grond' (p. 105-106).

Het gaat hier om de beleving van het geloof. Het gaat vooral ook om het houvast van het geloof in een tijd van emotie. Je kunt een emotionele tijd in je geloof beleven. Dat is mooi: wie wil de liefde niet voelen? Maar het punt is of je uiteindelijk houvast hebt. Het is vaak een soort achtbaan van emoties. Je kunt hoog vliegen, maar dan gebeurt er iets, knakt er iets en je ligt op de grond. Je kunt niet meer. Je wilt ook niet meer.

En dan komt het erop aan. Dan is doorslaggevend of je houvast in je eigen wil ligt of dat het in Gods hand is genomen. Luther schreef mooi dat hij juist zekerheid voelde, omdat hij wist dat 'God mijn heil aan mijn eigen wil onttrokken en in de zijne opgenomen heeft'. Ja, als je daarover doordenkt, ben je echt in veilige handen.

Gods rechtvaardigheid en (dus) onze verantwoordelijkheid

Dat je ook kijkt naar iemands bedoelingen, maakt dat je een ander eerder recht doet. Er is bij onze christelijke-gereformeerde broeders discussie geweest over een proefschrift over Arminius. In die discussie speelde ook een rol hoe je iemand beoordeelt. Doe je Arminius recht als je zegt dat hij de man van de vrije wil is die alles verwacht van de mens?

Nee, Sproul maakt helder dat Arminius op de lijn van de reformatoren zit als het gaat over de 'ruïnering van de wil, die in een staat van gevangenschap verkeert en niets kan buiten de genade van God' (p. 152-153). Het was voor mij ook een eyeopener te lezen dat Arminius het calvinisme wilde verdedigen (p. 163). Hoe snel zetten we elkaar in de kerk weg vanuit wat geruchten of wantrouwen.

Maar dat je iemand recht wilt doen – ook in zijn intenties – hoeft niet te betekenen dat je geen verschil van mening hebt.

Arminius had een goed motief, maar een beroerde leer. Want om aan Gods rechtvaardigheid vast te houden, zei hij dat God aan iedere mens een gelijke portie genade uitdeelt. Dat is eerlijk. Maar – en dan krijg je het punt – wat er dan gebeurt, is een zaak van de mens. Hij maakt de keus. Hij kan de genade tegenstaan. Dat is het verschil tussen Arminius aan de ene kant, en Luther en Calvijn aan de andere kant.

Op dit punt begon de discussie over de weerstaanbaarheid van de genade.

Onweerstaanbare genade

Die term ‘onweerstaanbare genade’ heeft – in mijn oren tenminste – gauw een bijklank van ‘onuitstaanbare genade’. De vraag is of deze term betekent dat je tegen je wil bekeerd wordt.

Je moet dan denken aan een kind dat met mamma boodschappen moet gaan doen. Maar onze lieve peuter heeft dat gedwaal door supermarkten al eerder meegemaakt en heeft geen zin. Moeder wil toch en dat eindigt op een gegeven moment in het voor de omstanders vermakelijke, maar voor betrokkenen onprettige gebeuren dat de peuter tegen zijn of haar wil al schreeuwend en schoppend de winkel in wordt gesleept. Dwingt God ons tegen onze zin? Is dat het onweerstaanbare van zijn genade? Je kunt geen kant op, zelfs al zou je willen. Je voelt je niet meer vrij. Je wordt gedwongen. Wordt dat bedoeld?

Nee, de bedoeling is dat je juist vrij wordt. Door de (erf)zonde kunnen en willen we het goede niet meer. We zijn in een uiterst beroerde conditie, zodat we geen kant op kunnen (en willen). Er is maar één kans op uitredding voor ons en die kans moet van buitenaf komen. Daarbij is het natuurlijk ontzettend belangrijk dat die hulp ook effectief is, want anders zijn we er alsnog geweest. Als iemand jou uit het water wil halen die zelf niet goed zwemmen kan, loop je de kans dat je samen verdrinkt. Dat schiet dus ook niet op. Hulp moet sterk genoeg zijn.

En dat wordt nu juist bedoeld met die wat bijzondere uitdrukking ‘onwederstandelijke genade’. Er wordt mee bedoeld dat Gods genade zo sterk is dat we met al onze slechtheid er niet tegen opkunnen. We worden door het goede compleet aangepakt en omgezet. Het is zo sterk dat we opnieuw geboren worden.

Citaat

... ‘onweerstaanbare’ van de genade is nu juist datgene wat haar zo genadig maakt’ (p. 148).

Dat de genade zo sterk en effectief is, betekent geen dwang maar juist hoop.

Je kunt weer denken aan een drenkeling die in het water ligt. Hij kan geen kant meer op.

Iemand duikt in het water. Hij neemt de drenkeling in een soort klem. Hij kan geen kant op. Is dat dwang? Nee, dat is juist heerlijk dat je zo in de houdgreep genomen wordt, want zo word je gered.

Arminius: weerstaanbare genade

In dit boek wordt beschreven hoe Arminius wilde opkomen voor Gods rechtvaardigheid. En hij vond dat je die alleen kon handhaven als de mens ook zelf kon kiezen. God is alleen echt eerlijk als de mens ook een kans krijgt.

Sproul schrijft dat Arminius de fout ingaat met zijn bewering ‘dat de voorkomende genade te weerstaan is. Deze genade is noodzakelijk voor de zaligheid, maar zij verzekert er niet van dat die zaligheid ook volgt. Genade is een noodzakelijke voorwaarde voor de zaligheid, maar geen genoegzame voorwaarde voor de zaligheid’ (p. 158). Genade is dan niet meer krachtig, niet meer effectief.

Dwaling

Bij de wedergeboorte van de mens gebruikt God zijn almachtige kracht niet zo, dat Hij daardoor de wil van de mens feilloos en met overmacht buigt tot geloof en bekering. Maar als God bij zijn genadewerk alles wat Hij aanwendt bij de bekering van de mens, gedaan heeft, kan de mens zich toch tegen God en de Heilige Geest verzetten, terwijl God beoogt door de wedergeboorte juist hem tot een nieuwe mens te maken. Ja, zo verzet de mens zich ook inderdaad vaak, waardoor hij zijn eigen wedergeboorte helemaal verhindert. Op deze manier beslist de mens zelf of hij al dan niet wedergeboren zal worden.

Verwerping van de dwaling

Dit betekent niets anders dan dat men bij onze bekering *de kracht van Gods genade* (dit is dus de crux, HD) helemaal uitschakelt. Men maakt de werking van de almachtige God ondergeschikt aan de menselijke wil. Dit is in strijd met wat de apostelen leren: *Overweldigend groot is zijn kracht aan ons die geloven* (Ef. 1:19), en *dat God met kracht alle welgevallen in het goede en het werk van het geloof volmaakt* (2 Tess. 1:11), en *dat zijn goddelijke kracht ons met alles wat tot leven en godsvrucht strekt, heeft begiftigd* (2 Petr. 1:3) (DL III/IV, Verwerping van de dwalingen, 8).

Geloof

In het boek komt ook regelmatig een onderscheiding terug die kan helpen in deze belangrijke, maar ingewikkelde discussies. Ik vond het wel weer leerzaam om te doordenken wat Sproul schrijft over monergisme en synergisme.

Monergisme betekent dat alles van één kant komt. Synergisme betekent dat twee het samen doen. Het punt is dat het geen kwestie is van ‘of-of’. Je kunt niet zeggen dat de lijn Augustinus-Calvijn monergistisch is en de lijn Pelagius-Arminius synergistisch.

De leer van de effectieve genade (dat vind ik een mooiere term dan ‘onwederstandelijke genade’), betekent het dat het allemaal van God afhangt. Maar – schrijft Sproul dan – ‘het hele proces is niet monergistisch. Wanneer de werkzame genade van wedergeboorte gegeven is, is het verdere proces synergistisch. Dat wil zeggen, nadat de ziel veranderd is door de krachtdadige of onwederstandelijke genade, kiest die persoon zelf Christus ...’ (p. 81).

Hangt het dus toch weer van de mens af? Nee, het punt is dat de mens nu wil door Gods genade.

Dit bijbels synergisme betekent dat de wil is vrijgemaakt door God tot een leven voor God. Het samengaan is geen eigen weg van de mens, maar juist het samengaan in de relatie van het verbond, de weg van Gods genade met mensen. Dat is in het boek een steeds weerkerend argument: God overweldigt de mens niet maar bevrijdt hem.

Wanneer God ... de ware bekering tot stand brengt, ... dringt (Hij) ook door tot in het diepst van de mens met de krachtige werking van diezelfde Geest, die wedergeboorte werkt; Hij

opent het gesloten hart, Hij maakt het harde zacht, Hij besnijdt het onbesnedene, Hij vernieuwt de wil: van dood maak Hij hem levend, van slecht goed, van onwillig gewillig, van weerbarstig gehoorzaam. Hij brengt de wil zover en geeft deze zoveel kracht, dat hij als een goede boom vruchten van goede werken kan voortbrengen (DL III/IV, 11).

Kracht van de genade – terug naar Calvin en Edwards

Calvin krijgt vaak op zijn falie als zou hij de erfzonde bedacht hebben, de slechtheid van de mens en zo. In dit boek wordt ook duidelijk dat Calvin in deze discussies er niet zo uitsprong. Ik bedoel: alsof hij het was die deze leer van Gods overmachtige genade en de onmachtige mens uitgevonden heeft. Nee, in dit boek wordt duidelijk dat vooral mannen als Maarten Luther en Jonathan Edwards zich heel specifiek in deze zaak verdiept hebben.

Ook Jonathan Edwards heeft er speciaal een dik en nogal filosofisch boek over geschreven. Hij wilde de leer van de onmacht van de mens onderstrepen. Dat vind ik interessant omdat hij midden in de opwekkingen stond. Je krijgt in onze tijd wel eens het idee dat de leer van de opwekking een positieve mensvisie in zich draagt. Maar dan zou je toch meer van Edwards moeten lezen. Hij onderstreept juist de diepte van de val en in dat licht blinkt dan des te schitterender de kracht van God als er een opwekking komt. Dan werkt de Geest met kracht ontzetting over de diepte van de zonde en zet mensen met kracht in het licht van de genade.

Dat Jonathan Edwards zoveel moeite deed om de leer van de onvrije wil te verdedigen, is wel een geweldig getuigenis voor de betekenis van deze leer, juist ook als je verlangt naar vernieuwing van de kerk of meer kracht voor evangelisatie.

Finney en evangelisatie

In het laatste hoofdstuk gaat het over mannen die veel invloed hebben gehad op generaties evangelisten. Je ziet dat ze om de mens te bereiken, de scherpste van de leer van de Bijbel afslijpen. Dat lijkt het ook in onze tijd goed te doen: een zoete boodschap van een zoete genade zonder de scherpste van de leer over de zonde en de leer van de onvrije wil. Dat lijkt kerken beter te vullen en evangelisatie meer succes te geven. Maar de vraag is of de Geest er niet door bedroefd wordt. Ik citeer een gedeelte uit het boek dat dit goed duidelijk maakt:

‘Volgens Finney is de wedergeboorte afhankelijk van de beslissing en de keuze van de zondaar. De wedergeboorte volgt op een menselijke beslissing. Op dit punt heeft Finney’s theologie een enorme invloed gehad op de moderne evangelisatiebeweging, die een “keuze” tot noodzakelijke voorwaarde voor wedergeboorte maakt. Moderne evangelisten roepen regelmatig zondaren op ervoor te kiezen wedergeboren te worden. Geloof gaat hier aan de wedergeboorte vooraf en is een noodzakelijke voorwaarde voor wedergeboorte en/of bekering.

Het is precies op dit punt dat het *sola gratia* sterk wordt aangetast. Het is op dit punt dat het pelagianisme de evangelische beweging vandaag de dag in een wurggreep heeft’(p. 225).

In de diepte de kracht van genade

We leren (weer) van iemand als Jonathan Edwards de diepte van de zonde eerlijk te blijven preken, de ellende van de hel niet te verzwijgen en op die manier mensen tot het kruis te leiden. Dat is de manier waarop de Heilige Geest sinds Pinksteren mensen breekt en brengt bij Christus. Petrus wijst de zonde aan.

‘Toen ze dit hoorden, waren ze diep getroffen en vroegen aan Petrus en de andere apostelen: “Wat moeten we doen, broeders?” Petrus antwoordde: “Keer u af van uw huidige leven en laat u dopen onder aanroeping van Jezus Christus om vergeving te krijgen voor uw zonden. Dan zal de heilige Geest u geschonken worden, want voor u geldt deze belofte, evenals voor uw kinderen en voor allen die ver weg zijn en die de Heer, onze God, tot zich zal roepen.’

N.a.v.: R.C. Sproul,

Vrije wil en genade. Gevangenschap en bevrijding van de wil, De Groot, Goudriaan, 2008, ISBN 9789088650130, 247 pag., prijs € 19,90